

Bon-BOM!

2016. december | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 6. évfolyam, 3. szám

Kóhalmi Ferenc
2. oldal

Etimológia
11. oldal

Az elnökválasztás
3. oldal

Az én rózsám
12. oldal

A Pán-gyilkosság
5. oldal

Rajzolj nekem egy fát!
14. oldal

Róth Miksa művészete
8. oldal

Felnőtt színezők
16. oldal

Kóhalmi Ferenc (1941-2016)

A BOM alapítójától búcsúzik. Kóhalmi Ferenc puritán ember volt, de olyan nagy formátumú értékörző és igazságkereső, hogy nehéz róla pártosmentesen szólni. Háború alatt született, egy baloldali hagyományú és felvilágosodott szellemiségű családban, éppen jókor ahhoz, hogy 1956-ot már eszmélő fejjel értelmezze. Életét egyik pólusán a családi és helyi kötődések, a következetesség, a becsület, az elvhűség, a másikon a nagyobb közösségekért, a kultúráért és az alkotásért vállalt szolgálat cövekelték ki. Ma már ritkán fellelhető emberfajta volt: következetes baloldaliságához és ateizmusához a széleskörű műveltség mellett megértő érték- és embertisztelet tartozott. Habitusában ízig-vérig konzervatív, akiből azonban társadalmi értelemben véve hiányzott minden arisztokratizmus. A művelődést, az alkotást minden tehetség számára elérhető demokratikus kötelességnek és kötelezettségnek tartotta. Nagy teherbírási ember lévén sem lehetetlent, sem akadályt nem ismert, igyekezett lebontani az akadályokat mások előtt is. Egészen mélyről fakadóan tisztelte a munkát.

Életének utolsó tizenöt évét a Műhely adta gondok és gondolatok dúsitották fel, és a jövőjéért érzett aggodalom emésztette utolsó hónapjait is. Mint valaha nagyhatalmú filmigazga-

tó és későbbi tévéalapító abban a hitben látott hozzá a széles sávon előretörő hazai média kritikájának, hogy a hálózatok korának gyermekeit élményutas programjai majd felruházzák szilárd minőség- és értéktudattal. Tervek dőltek össze vele: nagyszabású és egy teljes világkép birtokában, perspektivikus jövőre írt összművelődési program. Madáchtól Dantéig; a tudósok felelősségéről; a magyar irodalom küldetéses szerepéről és a közelmúlt képzőművészeti és filmes alkotásainak véráramba kapcsolásáról. A tudatosan és kritikusan gondolkodó, de önmagával mindig a közösséget építő fiatal és meghatározó értelmiségiek megerősítésére szánta őket. Nem állítom, hogy a körülötte zakatoló és mind jobban észlelt hazai valóság taszítása ne ártott volna neki, de az is lehet, hogy régóta erőtartálékait fogyasztotta már. Csak az utolsó nagy vázlatra jutott ideje. Örök tervkovács volt: ránk, rátok hagyta e tervek folytatását vagy újraindítását.

Emlékezzünk Rá ezeken a fennmaradó lapokon is tisztelettel és hálával: Németh László-i értelemben vett enciklopédista tanító és példaember ment el közülünk Kóhalmi Ferenc tánár úr személyében.

Nyugodjék békében!

Baranyai Katalin

Az amerikai elnökválasztási rendszer

Idén a november 8-át követő napokban bárhová is ment az ember, biztos, hogy a közelében valahol egy társaság épp az amerikai választásokról vagy az új elnökről diskurált. De vajon megnyit tud egy átlag magyar az amerikai elnökválasztás lefolyásáról?

Az amerikai választási rendszer egészen más, mint a magyar. Ez persze nem meglepő, hiszen Magyarországgal ellentétben nem egy államról, hanem egy ötven tagállamból álló szövetségi köztársaságról van szó, amelynek a feje az Amerikai Egyesült Államok elnöke.

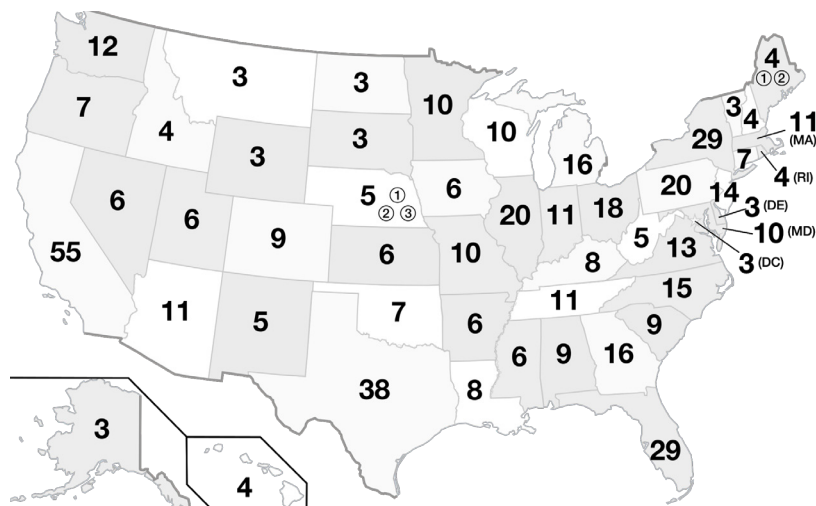
Elnök az lehet, aki született amerikai állampolgár, legalább 35 éves, és legalább 14 éve az Államokban él. Négy évre választják, ennek letelte után egyszer újraválasztható, azután azonban mindenképpen új elnöknek kell őt követnie.

Az elnököt közvetlenül választja a nép, az elektorokon keresztül. Minden állam a lakossága függvényében meghatározott számú (lásd a képen) elektort delegálhat az elektorok kollégiumába, akik leadják voksukat valamelyik elnökjelöltre – minden állam minden elektora arra a jelöltre, aki az adott államban győzedelmeskedett a választáson (de Maine-ben és Neb-raskában megosztott elektori szavazat is előfordulhat a beérkezett szavazatok arányában). Bár az amerikai alkotmány, illetve a szövetségi törvények

nem írják ezt elő, és állami szabályozás is csak 29 államban van a népakarattal szembenelő elektorok megbüntetésére, a történelem során elenyésző számú elektor adta másra a szavazatát, mint akit az adott állam polgárai megválasztottak, és ez egyik esetben sem változtatott az eredményen – így az elektorok szavazása valójában csak formalitás, az elnök személye voltképpen már a választópolgárok szavazásakor eldőlt.

A választópolgárok (azaz a választók jegyzékében regisztrált 18 év feletti állampolgárok) mindig november első hétfőjét követő kedden szavaznak. Ez a hagyomány 1845-re nyúlik vissza, mikor az állampolgárok javarészt földműveléssel foglalkoztak, templomba jártak, és akár napokig is eltarthatott eljutniuk a megyeszékhelyeken felállított szavazóhelyekre.

Az ő életritmusukhoz és a mezőgazdasági teendőkhöz igazították a választások dátumát: a mezőgazdasági munkák tavasztól ős közepéig tartanak, ebben az időszakban nem lehet napokra elutazni – így esett a választás november havára. A vasárnapi istentiszteletek miatt pedig nem tűzheték ki hétvégére az eseményt, így egy keddi nap lett a befutó. De mivel november 1-je mindenszentek, el akarták kerülni, hogy az elnökválasztás erre a napra essen – ezt a problémát

küszöbölték ki a bonyolultnak tűnő dátumkijelöléssel.

Hat héttel később (a december második szerdáját követő hétfőn) az elektorok a saját államuk fővárosában gyűlnek össze, hogy hivatalosan is leadják szavazatukat. Összesen 538 elektor szavaz – minden tagállam ugyanannyi elektort küldhet, mint amennyi képviselője és szenátora van a kongresszusban, illetve a törvényhozási képviselettel nem rendelkező főváros küld még három elektort. (A kongresszus az Államok törvényhozó testülete, melynek két háza van: a képviselőház 435 képviselői helye az egyes államok között a lakosságuk arányának megfelelően oszlik el, míg a szenátusban államonként 2 szenátor ül, így ők összesen 100-an vannak.)

A voksokat az elektori szavazás után megszámlálják, hitelesítik, majd elküldik Washingtonba a szenátus elnökének (aki egyben az Egyesült

Államok alelnöke is). Legalább 270 szavazatnak kell érkeznie valamelyik jelöltre ahhoz, hogy az megnyerje a választást – ha egyik jelölt sem kap ennyit, a képviselőház azonnali ülésen választja meg az új elnököt, ebben az esetben azonban minden állam delegációjának csak egy szavazata van.

A megválasztott elnököt január 20-án iktatják be, ekkor köszön le az előző elnök. Ha addig nem dől el az új elnök személye, a megegyezésig az új alelnök látja el az elnöki teendőket – erre azonban eddig sosem volt még példa.

Az idei választások érdekessége, hogy a leadott szavazatok száma alapján Hillary Clinton nyert volna, azonban ezeket elektori szavazatokká átváltva egyértelműen Donald Trump győzött. Persze ezek az elektori szavazatok csak december 19-én lesznek hivatalosak...

Nagy Henrietta

A Pán-gyilkosság

„Harsány szózat zúg erre át a légen;
Meghallják lent is, a hajófenéken.
S ez ige hallik: Thamus, vén hajós,
Légy tudtodon kívül ma jós.
Elérve Palodesz magaslatot,
Add hírül: »A nagy Pán halott!«”

A ballonkabátos detektív a belső zsebébe csúsztotta a cetlit, amelyen a vers volt, majd végignézett az elnyúlt testen, és lassan megrázta a fejét. „Ennek a szerencsétlennek meg sem kellett volna születnie.” Azzal persze nem volt tisztában, hogy a félig ember, félig kecskeszerű lény ifjúkorában az Olümposzt is megjárta.

– Nagyon öreg volt, főfelügyelő úr, talán pár nap múlva magától is összerogyott volna – súgta oda neki az ügyeletes helyszínelő, félreértve felettese arckifejezését.

Reviczkyt a New Yorkban érte utol. Percekig figyelte a barátainak állva magyarázó költőt, a bűntudatot vagy az óvatosságot kereste gesztusaiban.

– Ráér? – kérdezte, és elrántotta a sovány férfit a társaság hallótávolságából – Felismeri az illetőt?

A kép láttára a másik ciccentett a nyelvével, mint aki unja a dolgot, majd elmosolyodott.

– Persze, maga talán nem?

– De, már igen. Az előbb mutatott be neki a halottkém. Megölték.

A sovány férfi erre felvonta szemöl-

dökét elkomolyodó arcán.

– Azért ezt mégsem kellett volna. Hisz nem volt már neki sok hátra.

– A verse alapján maga ezt előre tudta, és talán...

A másik most félbeszakította, mert megértette, ki ez, és mit akar.

– Nem, én nem lennék ilyenre képes. Higgye el! Biztos benne, hogy gyilkosság volt? Talán csak megállt a szíve. Az is csoda, hogy eddig húzta.

– Valóban megállt a szíve. De egy nyilvánvalóan. Nézze, tudjuk, hogy nem maga volt, többen megerősítettek, hogy az estét a kávézóban töltötte. A kapcsolati hálóját is átnéztük. Reviczky, maga tiszta. De az isten szerelmére, ki ez az alak, és honnan tudta előre?

– Jöjjön, ülünk le abba a sarokba, elmondok magának mindent – intett a detektívnek egy sötétebb zugra mutatva. – Senki sem tudja pontosan, mikor született. Az biztos, hogy a Krisztus előtti negyedik századra ereje teljében lévő ifjú, hiszen ekkor már szerte Görögországban tisztelték. Ne nézzen rám ilyen bután, hát azt sem tudta, hogy egy isten volt! De igenis! Tudom, mit beszélek. Kérdezzen csak meg itt bárkit! Árkádiában, ahonnan származik, a vadászok és a pásztorok patrónusa, maga a természet megtestesülése, és tökéletesen jelképezte az állattenyésztő népek és állataik viszonyát. Hát igen,

azt mi ma már el sem tudjuk képzelni, itt Pesten. De mind a szaporaság, mind a meddőség állapotát az ő számlájára írták, és ő védte meg az állatot a farkastól. Nagy felelősség, igaz? Oltárt építettek neki, ahol áldozatokat mutatnak be, hogy teljesítse a kéréseket. Ennek ellenére előfordult, hogy figyelme lankadt, és bekövetkezett a baj. Ilyenkor a kétségbeesett pásztorok megkorbácsolták a szobrát, hogy felébresszék. Egyébként Pán egy örökké vidám figura volt, bármikor tánkra perdült. Kitűnő zenész, az ember tőle tanult játszani a sípon. Tudni kell róla, hogy forrt a vére, imádta a nőket. Főleg a Menádokat kergette.

– Aha. Féltekenységi ügy.

– Nem, akkoriban ez volt a szokás, mármint ami az isteneket illeti.

Volt ebből konfliktus, tudjuk. Halálos, múlhatatlan gyűlöletet is ébresztett, de Pánnak ebből nem jutott. Természetének e jellemzőjét kettős énje állati féltékeny hatásával magyarázták, és mint termékenységiten, mondhatni, el is várták tőle.

– Mit gondol, kinek állhatott hát az útjában?

– No, ne szaladjon úgy előre! Mindegyik a maga idejében. Pán kultusza hamarosan Athénban is elterjedt, de az eredeti, arkádiai szerepkör átalakult. Ekkor már a paraszti és a városi kultúra közti különbséget érzékeltette, és a mélyről jövő, ősi emberi ösztönök jelenlétét ábrázolta. A városi életben azonban az ember hamar eltávolodik a természettől, így Pán is a margóra került. Szerepkörét megpróbálták

átruházni más, emberibb istenekre, a muzsikában és az örömtáncban mégsem akadt párja. Képzelve, a görögök olyan illetudók lomtalanításra szánt isteneikkel, hogy nagy fáradsággal és aprólékossággal kiírják őket a kultusból. A sípos kecskelábúnak legnagyobb vetélytársául a rend istenét, a lírás Apollónt választották, aki a költészet, a gyarmatosítás, a művészetek patrónusaként a civilizált kultúra istene is egyben. Nem semmi ellenfél, igaz? Pán kezdetben jól vette az akadályt. Amikor zenei tudásukat összemérték, bár a bíróként megválasztott Tmolus, a hegyisten, Apollónt jelölte ki győztesül, Midas, akit mélyen megérintett Pán játéka, megkérdőjelezte az eredményt. Apollón persze csúnyán megbüntette, szamárfüleket varázsolt neki.

– Értem, kezd körvonalazódni az indíték. Irigység.

– Hmm, lehet, hogy igaza van. De hallgasson ide, a történet végül elsimul. Amikor kettejük között tettelegességig fajult a dolog, Apollón fogságba ejtette Pánt. Gondolhatnánk, ezzel a civilizált kultúra legyőzte, és ezentúl a saját keretei között tartja a parasztit. De Pán kiszabadult, és Apollón belátta, hogy nem tud felülkerekedni groteszk ellenfelén. Ez azóta is így van, legalábbis a mai napig.

– Reviczky, maga elégedett, ne is tagadja. Mi köze hát ehhez az egészhez?

A költő közelebb intette magához beszélgetőpartnerét, és kissé halkabban így szólt.

– Már egy ideje az egész város erről suttog, hogyhogy a maga fülébe nem jutott el. Pán megöregedett. Egy isten pedig csak akkor tud megöregedni, ha már nem száll föl tömjénfüst az oltáráról, és ha szobra előtt már nem vajúdnak hosszú fohászokat a bizakodó ajkak. Pán hívei elfogytak, ő pedig nagyon-nagyon, mondhatni végzetesen, megöregedett.

– Ez nem végelgyengülés volt. Még élhetett volna.

A sovány férfi erre fájdalmasan elmosolyodott.

– Milyen élet volt ez, megtörtén, elhagyatva, gyengén. Nem kívánom senkinek. Ha oly nagyon fontos ez magának, az én véleményem az, hogy Apollónnak esett meg a szíve az egykoron nagy és erős Pánon. Halála gyors lehetett. Csakhogy Apollón napjai is meg vannak számlálva. Mert ezt már aztán magának is látnia kell, főfelügyelő. A nyáj új pásztort kapott, akinek már nincs szüksége a féktelen Pánra, hogy nyáját megóvja és ápolja. Ő az egy Isten, aki vigyáz ránk, és mi hozzá fordulunk. Bizonyára ezt a rész is olvasta a versemben:

„»Pán és családja meghalt. Él az Isten:

Nem fűben, fában, kőben, de a szíven.

A kicsapongó istenek halottak,
Kora lejárt a dolyfös boldogoknak,
A szenvedők bírják eztán a földet.

Édes gyönyör leszen hullatni könynyet.”

Héra Bálint novellája

„Egyszerű vonalakban tiszta színezés”

Róth Miksa művészete

Róth Miksa (1865–1944) üvegfestő és üvegmozaik-készítő világhírűvé tette a magyar üvegfestészetet, kora iparművészetének legismertebb és legelismertebb kiválósága volt. Középkori hagyományokra épülő, de a századforduló új anyagait és technikáit is alkalmazó munkásságával megteremtette a Kárpát-medence egységes, jellegzetes üvegfestészetét. Édesapja, Róth Zsigmond műhelyében ismerkedett meg az üvegfestészettel 12 évesen, majd külföldi tanulmányútjai során a legnagyobb mesterektől leste el az üvegfestés és a mozaikkészítés csínját-bínját.

A mozaikkészítés eredetileg az ókor művészetére volt jellemző, és a 6. században élte virágkorát. Először csak fekete-fehér, majd színes kavicsokkal rakták ki a padlózatot, végül a mozaiktechnika eljutott odáig, hogy már sík felületű mozaikszemekkel készítették a padlódíszet, így az alkalmasabbá vált arra, hogy járjanak rajta. Következő újtásként a mozaikszemeket már színezett üvegből készítették, ami sokkal gazdagabb képi megjelenítést eredményezett, viszont célszerűtlen volt. Az üvegmozaikok ezután kerültek a falakra, a kupolákra, amivel a festészetet megelőző ábrázolási móddá váltak.

Talán a legérdekesebb a mozaikkészítésben az a folyamat, ahogyan az anyag új értelmet nyer. A legelső pad-

lóburkolatok mindennapi használatra készültek, folyosókon és vizes helyiségekben használták azokat. Nem hiába jelölték őket ekkor még a [kataklyston] (‘mosható’) szóval. A technológiai haladás viszont lehetővé tette, hogy olyan sajátos művészi eszközökkel hozzanak létre alkotást, amelyek később megkaphatták a mozaik nevet – amelyet műzsák nevéből eredeztetnek. Az igen kifejező elismerés ellenére a mozaikművészet a középkor végére szinte alig alkalmazott művészi ág lett Európában. A reneszánsz témák megjelenítésére és mondanivalójuk kifejezésére már sokkal alkalmasabbnak találták a freskót. Így a mozaiktechnika csendesen visszavonult, egészen a 19. századig, amikor is a muranói üvegyár által előállított több tízezernyi színárnyalat kedvezően hatott az újraéledésére.

Tehát az anyagtisztelet és a mozaikos jelleg nem szűnt meg, hanem a gótika felvirágzásával új értelmet nyert. A gótikus templomok hatalmas falmezejét üvegtáblák tagolták, melyek már nemcsak a világosság átérésztésére szolgáltak, hanem a templombelső művészi kiképzéséhez is hozzájárultak. Mivel atemplomok voltak a legnagyobb megrendelők, így azokban fejlődhetett tökélyre az a művészi szempont, amely alapján egyrészt az ablak nem vonhatja túlságosan magára

a figyelmet, másrészt a „visszafogott” dekorativitással el kell zárnia a külvilágot – megakadályozva a kilátást, az érzékek eltévelyedését –, és az emberi figyelmet Istenre kell irányítania. Tehát anélkül kell megteremtenie a hangulatot, hogy önmagát észrevetné. Ahhoz, hogy a színek keveredjenek, és a megfelelő tónust adják, célszerű volt sok üveglapból álló, mozaikszerű ablakokat létrehozni, mivel ezek a fényt sokszor megtörik és összekeverik. Azonban nem is ez a felfogás, hanem a technika tökéletlensége volt az, ami miatt valójában létrejöttek ezek az üveglapok. Az üvegyártás a 13. században nem is tudott volna a tenyérnyi

nagyságú színes üveglapoknál nagyobb létrehozni, így a monumentális mű elkészítéséhez kénytelenek voltak ezeket a kicsi színes mozaik elemeket ólompánttal összefogni. Az árnyékolást nehezítette, hogy nem ismerték még a zománcfestéket, így az árnyékolást csak kezdetlegesen, vasoxid segítségével tudták megoldani. Vagyis az üveglapok valódiságát az adta, hogy hűek maradtak az anyaghoz, nem festettek az üveglapokra, az idegen elemek használata ugyanis teljesen más színhatást kelt. A festett ablakok a fényt elnyelik, és eredeti funkciójukról megfeledkezve halott képekké válnak. Az ólomkeretek megmaradtak az

üvegművesség 19. századi újraéledésénél is, de már nem a technika fogyatékossága miatt, hanem mert felismerték az anyagszerűség fontosságát, továbbá hogy a mozaikszerű tagoltság az, ami élővé teszi a képet.

Róth Miksa átütő sikere pontosan abban állt, hogy felismerte az antik üvegyártás azon esztétikai értékét, amelyek a nagyméretű síküvegtáblák gyártásával fokozatosan háttérbe szorultak. Így ír erről: „Az üvegfestészet ez időben a legsivárabb, legszomorúbb korát élte. Az üvegfestmények tervezetei a legrosszabb értelemben vett eklekticizmusban fogantak és a régi stílusok kritikanélküli, lélektelen variálásában merültek ki. Tetézte a bajt, hogy mindezek a tervezetek, az üveganyag természetének ellentmondó, lehetetlen technikával kerültek kivitelre. A színes

zománcfestékek sűrű alkalmazása és a festői elem túltengése jellemezte ennek a meddő kornak a műveit.”

Nyugat-Európában tett tanulmányi útjai során Róth megismerhette azt a középkori üvegfestési technikát, amelyet itthon historizáló és szecessziós motívumokkal látott el. A Tiffany-technikát is elsőként alkalmazta hazánkban, a mozaikművesség terén pedig azzal aratott nagy sikert, hogy ő dolgozta ki a cementbe ágyazott plasztikus mozaik kevert technikáját. Első jelentős megrendeléseit Steindl Imrétől kapta, de az igazi sikert számára az 1896-os millenniumi kiállítás és az Országház üvegfestményeinek elkészítése hozta. Számos köz- és magánépület dekoratív díszítésére kapott megbízást Magyarországon és Európában egyaránt. A leghíresebbek a Bazilika, a Deák-mauzóleum, a Gresham-palota, a Zeneakadémia, a Széchenyi gyógyfürdő, a kassai dóm, a Jáki kápolna, az Andrássy-ebédlő, az Osztrák-Magyar Bank, a Szervita téri Török Bankház, a Lipótmezei Elmegyógyintézet és a marosvásárhelyi Kultúrpalota, de Róth készítette többek között a mexikóvárosi Nemzeti Színház ablakait, a hágai királyi palota és az oslói Fageborg templom ólomüvegeit is. Üvegfestészeti alkotásai a párizsi és torinói világkiállításon aranyérmet, az amerikai St. Louisban nagydíjat, itthon 1899-ben pedig Iparművészeti Nagy Állami Aranyérmet kaptak.

Bakó Kármén

Etimológia

túl az Óperencián [az Óperenciás-tengeren (is) túl]: nagyon messze. Az Óperencia a magyar népmesékben gyakran emlegetett táj. Eredete mindmáig vitatott. A Czuczor–Fogarasi szótár szerint játékos szóficamítás eredménye: „hihetőleg az *Ober-Enns*ből lett elcsavarítva, midőn ez még nagy távolságnak tartatott.” Eredetileg a Duna mellékfolyóját alkotó Enns folyón túli osztrák terület neve lehetett [németül (*Österreich*) *ober/ob der Enns* 'Felső-Ausztria', ma: *Oberösterreich*], ahová gyakran vitték a magyar legényeket katonai szolgálatra, és amely számukra az akkori viszonyok között szinte a világ végét jelentette.

páni félelem: pánik, rendkívüli félelem. Pán a görög mitológiában arkádiai pásztoristen, az erdők, legelők és nyájak védelmezője. Szarvakkal, szakállal, kecs-

kelákkal, farokkal és görbe orral szokták ábrázolni. Az ókori hiedelem szerint féltelmes hangjával vakrémületet tudott teremteni a tömegekben, sőt egész hadseregekben. A monda szerint a Kr.e. 490-ben lezajlott marathóni ütközetben Pán meghallgatta a szívének kedves athéniak fohását, és úgy segítette őket győzelemre, hogy rémületet keltett a perzsákban. A *pánik* és a *pánsíp* szavunk is Pán isten emlékét őrzi.

vkinek, vminek (**az**) **égisze alatt:** vkinek v. vminek a védelme, védnöksége, pártfogása alatt. Az égisz a görög mitológiában Zeusz kecskebőrből készült mitikus pajzsa (gör. *aigisz*, lat. *aegisz* 'lenyúzott kecskebőr'), hatalmi jelvénye, amelyet Héphaisztosz, a tűz és a kovácsok istene készített, és ijesztő alakokat, köztük gorgófőt is ábrázolt rajta, így annak már pusztá látványa is kővé dermesztette a rá nézőket. Zeusz ezt a villámcsapásnak is ellenálló pajzsot gyakran kölcsönadta legkedvesebb gyermekének, Pallasz Athénének, akit ez többek között Árész kardjától is megóvott.

pernahajder: haszontalan ember, aki egy munka vagy tevékenység végzésére nem hajlandó, kényszeredetten végzi; lusta. A középkori Szent György Lovagrend egyes rablólovagjainak medvebőrt ábrázoló címeréről (németül *Bärenhäuter* [ejtsd: *bérnhojter*], azaz 'medvebőrös') eredeztetik a kifejezést.

Héra Bálint

Az én rózsám

Minden emberi kapcsolat kihat mindkét félre, és akkor működik jól, ha kölcsönösségen alapul. Habár lát-szólag a kis herceg szelídítette meg a rókát, ám ezzel egy időben a róka is megszelídítette a kis herceget. Természetesen a megismerés hosszú és rögzös út, viszont ha a végére érünk, nem csupán kapcsolatot alakítunk ki, ennél többet is teszünk: önmagunkhoz is mindig egyre közelebb kerülünk. Nincsenek átlagos sémák, amelyeket körbejárva biztosak lehetünk a sikerben. A kapcsolatteremtéshez türelem és tettek kellene, ezután idővel bizalom alakul ki, és megtörténik a „megszelídítés”. „Először leülsz szép, tisztos távolba tőlem, úgy, ott a fűben. Én majd a szemem sarkából nézlek, te pedig nem szólsz semmit. A beszéd csak félreértések forrása. De minden áldott nap egy kicsit közelebb ülhetsz...” Persze ha minden csupán a megszelídítésen, vagyis az erőfeszítésen és a belefektetett munkán múlna, akkor kapcsolatok milliói virágoznának.

Az embereknek szükségük van barátságokra, emberi kapcsolatokra, arra, hogy megszelídítsék őket. Azonban, ha mindenki csak tétlenül várna a megszelídítést, soha semmi sem történne. A kapcsolatteremtés óhatatlanul kétoldalú, de kétségtelenül szükség van hozzá kezdeményezésre. Mindenkinek találnia kell valakit, aki érdekes-

nek találja, aki felfigyel rá, aki hajlandó „minden nap eljönni és mindig egyre közelebb ülni”. De még ez sem igazán elég, hiszen csak azért, mert felfigyelt ránk egy kis herceg, attól még ő számunkra továbbra is ugyanolyan kisfiú marad, mint a többi száz és százezer. A kezdeményezés arról is szól, hogy én érdekesnek talállak, te viszont nem, ezért teszek azért, hogy felkeltesem a figyelmedet.

Ha körülnézünk, nem látunk mást, mint sok egyforma embert, számunkra mind egyformák, attól lesznek különlegesek, hogy időt szánunk rájuk, „szertartásokat tartunk” és „engedjük díszbe öltözni a szívünket”. A vele töltött idő, a gondoskodás és a törődés miatt lesz valaki különleges. A megszelídítés által válunk fontossá a másik számára. „Az idő, amit a rózsádra vesztegettel: az teszi olyan fontossá a rózsádat.” A megszelídítést úgy is értelmezhetjük, hogy önmagában mindenki elvész a nyüzsgésben, érdektelen, viszont a kapcsolat révén valakivé válik, egyediséget nyer a másik szemében. „Ha valaki szeret egy virágot, amely csak egyetlen példányban létezik a csillagmilliókon: ez épp elég neki, hogy boldog legyen, ha a csillagokra pillant. »Ott van valahol az én virágom.«”

Sokan sajnos nem veszik komolyan a megszelídítést, vagy nem vesztegetik

rá az időt, mert ők például „komoly dolgokkal” foglalkoznak, minden mást előrébb vesznek. Vagy megszelídítenek valakit, de nem szándékoznak tudomást venni róla, magukra hagyják őt, mint a kis herceg a rózsát. De mi nem vagyunk mind kis hercegek. Na nem azért, mert mi mindig felelősséget vállalunk a megszelídítettekért, nem, azért nem vagyunk olyanok, mint ő, mert mi sok esetben nem bánjuk, hogy elmenekültünk, nem értékeljük át az együtt töltött időt, nem vesszük észre, vagy sokkal inkább nem akarjuk észrevenni, hogy a másik már nem egészen egy a millióból. Nem mindig értjük meg, nem mindig akarjuk megérteni, hogy a másikat barátunkká tettük, meg-

szelídítettük, hogy mi az ő számára többé már nem vagyunk közönséges rózsák, és valószínűleg fáj neki, hogy a „vadmadarak húzásával” mi is megszöktünk. Sok emberrel megessik, hogy olyasvalaki szelídíti meg, aki számára ő továbbra is csak egy a sokból. „Az emberek elfelejtették ezt az igazságot – mondta a róka. – Neked azonban nem szabad elfelejtened. Te egyszer s mindenkorra felelős lettél azért, amit megszelídítettél. Felelős vagy a rózsáért...”

Németh Enikő Anna

Rajzolj nekem egy fát!

A rajzelemzést sokan szemfényvesztésnek tartják, holott az egy tudományosan megalapozott módszer a pszichológiának, melyet óvodákban, iskolákban, pszichiátriai betegeknél, bűnözőknél, egészséges emberek terápiáin, szociális otthonokban, gyermekvédelmi szerveknél és különböző szakmák alkalmassági vizsgáin egyaránt alkalmazhatnak. Mint minden más területnek, a rajzelemzésnek is megvannak a maga kontárjai, akik átverik az embereket. Ez azért történhet meg, mert a rajzelemzés még viszonylag új módszer hazánkban, és az emberek nem tudják, mit várhatnak tőle.

A rajzelemzés során a pszichológusok főleg projektív tesztekkel dolgoznak. Ez azt jelenti, hogy amennyire csak lehet, tartózkodnak attól, hogy megszabják a vizsgált személynek, mit rajzoljon. Egyszerű, jól érthető utasításokat adnak: „Rajzolj egy fát! Rajzold le a családot!” Ha a vizsgált személy visszakérdez – milyen fát, lehet-e fenyő, hogyan tartsa a lapot, használhat-e radírt stb. – a vizsgálatvezető minden esetben ráhagyja a rajzolóra: „Ahogy te jónak látod. Ahogy te szeretnéd. Teljesen rád bízom.”

A kutatók ismétlődő mintákat figyeltek meg a különböző betegek és az egészségesek rajzain. Ezeket a tesztek problémákkal küszködő vagy beteg emberek vizsgálatára találták ki, ezért

az ő rajzaik sokkal informatívabbak, mint az egészségeseké. Ez persze nem azt jelenti, hogy egészségeseknél nem lehet vagy nem éri meg alkalmazni.

Az elemzés fontos alapszabálya, hogy rajzi jegyeket csakis mintázatokban szabad értelmezni. Ez azt jelenti, hogy pl. hiába találunk egyetlenegy depresszióra utaló rajzi jegyet, ha minden más arra mutat, hogy a készítője életvidám, energikus személyiség. Egy mintázat minimum három rajzi jegyből, azaz lábból áll. Egy kezdő rajzelemző általában három mintázatot képes felfedezni, viszont ezekhez a mintázatokhoz gyakran több, mint tíz láb tartozik.

A rajzelemzésben nagyon kicsike szerepet kapnak a szimbólumok. Tévhit, hogy a fának a lap jobb felső sarkába nyúló ága konkrétan jelent valamit, vagy az, hogy a kerítéssel körbevett ház rajzolója zárkózott. A rajzon megjelenő kígyó nem hordoz negatív jelentést, a gyökértelen fa alkotója nem érzi úgy, hogy ő maga gyökértelen. Általában egy rajzi jegy több mindent jelenthet, ahogy egy diagnózis is megnyilvánulhat különféle rajzi jelenségekben. Ezért fontos mintázatokat keresni és csakis azok alapján állítani fel a diagnózist. A rajzelemző munkáját ma már egy komoly elemzőprogram segíti, ezért a mintázatok keresése sokkal egyszerűbb, mint korábban.

Sokszor a vizsgált személy azért, hogy ne adjon ki magáról információt, vagy hogy minél kedvezőbb képet fessen magáról, nem azt rajzolja, amit igazából szeretne. Ezzel semmit sem ér el, ugyanis a tartalom elenyésző része a vizsgált jelenségeknek.

Talán a legfontosabb a rajzolás módja: a vonalvezetés és a vonalerősség sokkal többet árul el a készítőről, mint a választott téma. A vizsgálatvezető figyel magára a rajzolóra is. Mennyi idő alatt kezd el rajzolni? Kutatások szerint pár másodperc alatt megszületik a rajzolni kívánt

kép a fejünkben. A vizsgálatvezető pontosan méri az instrukció elhangzása és a rajz megkezdése között eltelt időt. Ha ez 30 másodpercnél több, azt szokatlanul hosszú kezdeti reakcióidőnek minősíti. Ez azért történhet, mert a rajzoló tudatosan vagy tudat alatt blokkol, visszatart információkat.

Tesztreakciónak nevezünk minden olyan megfigyelt viselkedési formát, amely a rajzoló teszthelyzetben, esetleg stresszhelyzetben jellemzi. Ilyen pl. az ideges nevetgélés, a fokozott figyelmi bevonódás (amikor a rajzoló

számára a külvilág megszűnik létezni), a görcsös kéz- vagy lábtartás, az önkritika, a sóhajtozás. A vizsgálatvezetőnek nehéz a dolga, mivel pontosan dokumentálnia kell minden jelentéssel bíró viselkedési formát, minden szót, amely elhangzik, és mindent, ami a rajzlapon történik, még hozzá pontos sorrendben. Emellett mérnie kell az időt, megnyugtató légkört kell teremtenie, és ügyelnie kell a rajzoló lelki békéjére is.

A rajzok felvétele tulajdonképpen csak a teszt második fázisát alkotja. Fontos, hogy a vizsgálatvezető adatokat gyűjtsön a rajzolóról, ugyanis „ez nem keresztretjvény”. Olyan alapadatok nélkül, mint a rajzoló neme, kora, iskolázottsága, családi viszonya, kezessége stb. nem lehet rajzteszteket elemezni. Különösen fontos az utóteszt is, amikor beszélget a rajzolóval. Kideríti, mi van a képen, hogy elkerülje az egyik leg súlyosabb hibát: a saját értelmezések belemagyarázását a rajzokba. Beszélget arról, mit jelentenek a rajzok, asszociációkat gyűjt stb.

Fontos, hogy ezekhez a tesztekhez nem kell rajztudás. Az úgynevezett Hárdi-féle személyiségszintek alapján 10 csoportba oszthatjuk a rajzókat rajztehetség szerint: pl. *a1*: szétbomlott formák, firkák vagy *d*: közel realiztikus szint. Ezek nem tiszta kategóriák, vannak átmenetek. Azért fontos, hogy megállapítsuk a rajzi személyiségszintet, hogy egy

a2-es szinten rajzolóól ne várjunk el *f*, azaz a legmagasabb szintű rajztehetséget. *E* szint alatt egyáltalán nem értelmezzük az arckifejezést, mivel a rajzó nem tud finom különbségeket szemléltetni. Információt hordoz, ha a vizsgált személy egy rajzon a sajátjánál alacsonyabb szinten rajzol, pl. *e* személyiségszintű rajzó *c* szintű rajzot készít.

Nemcsak azok a tesztek számítanak rajztesztnek, mikor fát, embert stb. rajzoltatunk, hanem az is, mikor arra kérjük a vizsgált személyt, ábrázolja körökkel önmagát és a szeretteit, vagy amikor arra kérjük, hogy színekkel jelenítse meg a testét.

Az én kedvenc tesztem a többdimenziós rajzteszt. A teszthez 30 darab A6-os lap és 7 darab színes filctoll szükséges. A rajzó nem tudja, pontosan hány rajzot fog készíteni. Az instrukció így hangzik: „Rajzolj nekem valamit, bármit, amit szeretnél! Egy rajzra 60 másodperc áll rendelkezésedre. Amikor azt mondom, hogy letelt, adok egy másik lapot, te pedig rögtön kezdj hozzá a következőhöz.” Ez a teszt – többek között – remekül méri a stressztűrőképességet.

Rákóczi Adrienn

Színező felnőtteknek?

A felnőtteknek készített színezők most nagy divatnak örvendenek, és senki se tudja, mi ennek a népszerűségnek a titka. Én ebben a rövid ismeretemben próbálom lerántani a leplet, igyekszek megosztani néhány tényt a felnőtt színezőkről. [Habár a helyes alak a *felnőttszínező* lenne, sajnálatosan a *felnőtt színező* forma terjedt el mind a könyvesboltokban, mind a színezők címében, ezért mi is ezt az alakot fogjuk használni (a szerk.).]

A felnőtt színezők megítélése kétfős: egyrészt azt gondoljuk, ez gyerekeknek való, míg másrészt tudjuk, hogy nagyon hasznos tud lenni. Eredetileg az ilyen színezők nyugtató és stresszoldó hatásúak, növelik a kreativitást, ami előnyös a mindennapi életben és a munkában is. Ezen okokból lekötik az embert naponta néhány percre, de akár órákra is. Általánosságban igaz, hogy a fő célcsoport a 20-40 év közötti nők, hiszen idősebbeknek már romlik a szeme, ezért a finom apróságokat nem látják, míg a fiatalabbakat nem érinti ez a színező. A relaxációs volta és az, hogy főként nők vették, előidézte azt, hogy kezdetben a felnőtt színezők mandalaformákat, virágokat, kedves állatokat (cicákat, kutyákat) ábrázoltak. Később a nagy érdeklődésre való tekintettel megjelentek a felnőtt színezők egyre egyedibb formái.

A felnőtt színezőknek az egyik nagy kérdése, hogy miben mások, mint a gyerekeknek szántak. Több apróbb változás is megfigyelhető, amely a korosztályból fakad: a gyerekeknek szánt kifestőkben a nagy formák és a vastag vonalak a fontosak, hogy a gyerek tudja, mit és meddig kell színezni, és ha picit kifut a vonalból, ez ne legyen probléma. Ezzel szemben a felnőtt színezők aprólékos mintákból állnak, sokszor egy nagyobb minta is kisebb mintákból áll össze (pl. Johanna Basford *Bűvös erdő* kötetében sok állat levelekből áll). Jellemzőek még a vékony vonalak, egyrészt a kicsi minták miatt is, másrészt mert úgy lesz igazán szép, hiszen a gyerekeknek készült színezőkkel ellentétben itt már igenis fontos a külcsín.

Már volt szó a témáról: először a stresszoldás miatt mandalaformák, állatok és virágok mintáit lehetett színezni, majd megjelentek más tartalmak is, mint például a városok és az épületek. Ha szeretnénk, kiszínezhajuk Londont, Párizst vagy akár New Yorkot, de akár futurisztikus, jövőbeli épületegyütteseket is.

Ha pedig futurizmus, akkor meg kell emlékeznünk a különféle korok divatjáról is, hiszen abból is van rengetegféle és -fajta színező. A 20-as és a 30-as évek? Az 50-es? Esetleg a 80-as, a 90-es évek? *Steampunk?* *Cyberpunk?*

Ezek közül mindegyik egy-egy különböző színező, hogy ki tudjuk választani kedvenc korszakainkat. Ha úgy érezzük, ez nekünk még mindig túl földhözragadt, kifesthetünk *fantasy* és mitológiai mintákat vagy akár a tarot kártyákról megelevenedő világot is.

Talán ezek után egyértelmű, hogy kijöttek a népszerű sorozatok és könyvek színező változatai is, mint a *Harry Potter*, a *Trónok harca*, de vannak már *Outlander*, *Üvegtrón*, *Éhezők viadala*, *Narnia* és *Doctor Who* témájú színezők is. Természetesen a szerepjátékok és a számítógépes játékok is teret hódítottak maguknak, mint a *Dungeons and Dragons*, a *World of Warcraft*, a *Minecraft* vagy az itthon nemsokára megjelenő *Assassin's Creed*.

Amennyiben azt hinnénk, hogy itt a vége, akkor el kell mondjuk: nem. A szépirodalom is betört a színezők világába, hátha a fiatal felnőttek újrarákpanak az ízére. Több olyan kötet is elkészült, mely Jane Austen világába kalauzol minket. A romantikusokat

támogatják még az L. M. Montgomery Anne sorozatát idéző színezők is vagy a *Karácsonyi ének* színező változata is. Az 1800-as évek irodalmán belül nagy kedvencek a fantasztikus világot teremtő művek: van Poe verseit és novelláit, valamint *Frankensteint* és *Drakulát* idéző színező is. Ha ennél a bizarr mesevilágnál maradunk, megemlíthetjük a különféle *Alice Csodaországban* színező feldolgozásokat is, amelyek közül több egyenesen horrorisztikus. Ugyanez mondható el a Grimm-színezőkről is: az általunk jól ismert történetek elevenednek meg előttünk, ám nem éppen gyermekmesei köntösben.

Ha valakinek még ez sem lenne elég, szeretnék hozni néhány extrém példát is, amelyek engem igencsak megleptek. Az egyik talán rögtön egy paradox színező, amely pandákról szól. A panda fekete-fehér, ez a színező mégis azt akarja, hogy színes legyen. Miért?

A zenei élet is betört a színezők közé: Motörhead, The Beatles és David Bowie is kiszínezhető már a rajongók

által. Amennyiben az amerikai futball szerelmesei vagyunk, elkészült a *Super Bowl 50 – All 32 NFL Logos To Color*: szerintem a cím magáért beszél.

Mint már említettem, népszerűek a növényi minták is, ellenben a következőre nem számított túl sok ember: *The Cannabis Collection: Coloring Book for Adults (Little Known Facts and Coloring Pages Relating to Cannabis, Hemp, and Marijuana)*. Igen, ez a színező a cannabis, avagy a kender levelekről és annak elfogyasztásának módjáról szól. Néhány minta benne felettebb szép, és tényleg jó munka, ám engem nagyon megdöbbentettek a fogyasztásával kapcsolatos képek.

A tanulni vágyók is találnak kedvükre valót: anatómia, mikroba, földrajz. Ebben van ráció, hiszen így tényleg könnyíteni lehet a tanulást, ám belelapozva ezek sokszor egyetemi szintű anyagot tárnak elénk. Felmerül bennem a kérdés: melyik stresszes orvostanhallgató nyitná ki az anatómia-színezőt szabadidejében?

Beauty in the Bible címmel jelent meg az egyik legnépszerűbb (ám egyáltalán nem egyedi), Bibliával kapcsolatos színező felnőtteknek. A különböző keresztény ünnepek, mint a karácsony, a húsvét még talán elfogadható téma, de nekem túlságosan bizarr, hogy akár Mózeset is színezgethetem.

A felnőtt színezők alapvetően nem rosszak. Ha valaki tényleg stresszes, és szereti a kreatív munkát, akkor mindképpen ajánlom őket. Ellenben a népszerűsége miatt sok témának nincs meg a valódi célközönsége. Szintén a népszerűség rovására írható, hogy sokszor csak azért, hogy legyen, kiadnak olyan színezőket, amelyeket szerintem nem kellene. Én nem utasítom el a felnőtt színezőket, de mindenképpen kritikával kezelem őket. Ti szoktatok színezni?

Telek Zsuzsa

Impresszum

Szerkeszti: Rákóczi Adrienn

Korrektúra: Herbst Rebeka, Nagy Henrietta

Munkatársak: Bakó Kármén, Héra Bálint, Nagy Henrietta,
Németh Enikő Anna, Telek Zsuzsa

Grafikus és tördelő: Bakó Kármén, Telek Zsuzsa, Tóth Anita

A borítón látható kép a www.hdimagesnew.com oldalról származik.

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.

E-mail: bom@e-nyelv.hu

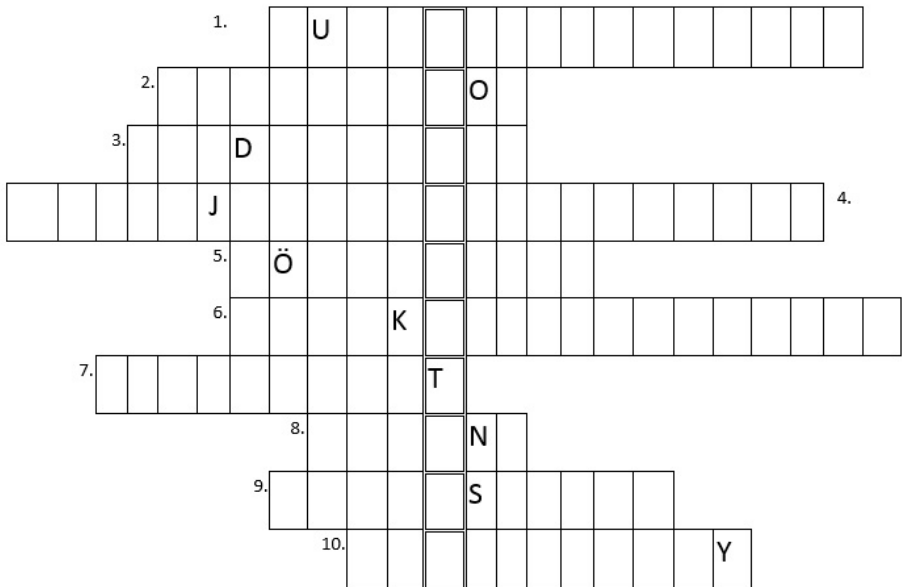
Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.

A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében nyilvántartásba vette.

Megjelenik 2016-ban a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Akárcsak a foglalkozás, a keresztrejtvény témája is *A kis herceg*. A keresztrejtvény sem szóközöket, sem más írásjeleket nem tartalmaz, csakis a betűket. Jó szórakozást! (a szerk.)

1. A 2015-ben kiadott e-könyvet illusztrálta.
2. A Bálint András által felolvasott hangoskönyv kiadója.
3. Az 1974-es film legjobb eredeti filmzenéért kapott díja.
4. Antoine... de Saint-Exupéry: az író születési neve.
5. Könyvtárosok által alkotott oldal a könyvek népszerűsítésére. A kis herceggel is lehet játszani rajta.
6. A 2015-ös kiadású, zsebre vágható kicsi kék könyvecske ennek a sorozatnak a tagjaként jelent meg.
7. *A kis herceg* képregény rajzolója, a megfejtésben neve tárgyraggal szerepel.
8. ...-díj: Franciaország rangos kitüntetése, Antoine de Saint-Exupéry 1931-ben kapta meg.
9. A 2015-ös film rendezője.
10. *A kis herceg* legnépszerűbb fordítója.

Megoldások: 1. August Gabriella, 2. Hungaroton, 3. Golden Globe, 4. Marie Jean-Baptiste Roger, 5. Könyvmentő, 6. *Helikon Zsebkönyvek*, 7. Joann Sfar, 8. Femina, 9. Mark Osborne, 10. Rónay György. A megfejtés: *stop motion*: ezzel a technikával készült a 2015-ös film.

Telek Zsuzsa keresztrejtvénye